

İŞLETME YÜKSEK MÜHENDİSLİĞİ

Doç. Dr. Mustafa SELLİ

İşletme Yüksek Mühendisliği hususunda herhangi bir bilgiye geçmeden önce, bir nebze genel olarak konu etrafında durmanın faydadan uzak olmayacağı kanısındayım. Ufak bir aydınlatma veya hatırlatma, herhalde bu müessesenin zaruretine okuyanları daha da fazla inandıracaktır.

İlmin ve tekniğin ilerleyişi karşısında, bütün müesseselerin işleyiş sistemleri mecburen bu ilerleyişe ayak uydurmak zorunda kalmaktadırlar. Bu değişme ve yenilenme, öğrenim yuvalarından başlayarak işletmelere ve hatta produksiyonu harcayan fertlere kadar inmektedirler.

İlmin buluşları, tekniğin değişmesi, yalnız müesseselerin çalışma ve produksiyon programlarına tesir etmemekte, aynı zamanda iç ve dış politikanın seyrinde de mühim roller oynamaktadır. Devlet adamları, büyük işletmeciler, iktisatçılar ve hukukçular bu sü-ratin karşısında yeni sistemler kurmak ve yeni işleyiş esasları ile çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Yeni ilmi buluşları tekniğe aktaran, yeni teknik esaslar ile produksiyona geçen ulusların sadece ekonomik hayatları bir düzene girmemekte, aynı zamanda bu ulusların itibarına da etki yapmaktadır. İlmin ve tekniğin buluşlarını hakkiyle hazmeden uluslar, bir anda dünya politikasında birinci derecede söz sahibi olduğu gibi, güvenilir bir kuvvet olarak da ortaya çıkmaktadır. Düne kadar bir hiç nazarıyla bakılan Pekin Hükümetinin bugünkü mevki ve başarısı, ilmin ve tekniğin tatbik neticesidir. Memlekette hangi idari rejim hakim olursa olsun, mühim olan ilmin ve tekniğin esaslarıyla doğru olarak tatbik sahasına getirilmesidir. Hiçbir rejim tek başına ilimsiz ve tekniksiz muvaffak olamaz. Hukuki kaideler ferdi doğumdan ölüme kadar nasıl kontrol altına almışsa, teknik de aynı tarzda-

dır. Yeme ve giyimimizden çalışma ve imalâtımıza kadar herşeyde tekniğin esaslarına tabiyiz. Böyle bir durumda, ilim ve tekniği çalışma programlarının en son sayfasına atıp, gelişi güzel bir düzen içinde bocalamak, muhakkakki ulusları itibarsız, yetersiz hale getirmektedir, hatır için sesi dinlenen bir devletten başka bir nazarla bakılmamaktadır. Tekniksiz, ilimsiz bir çalışma, bir ulusun, öğreniminde, işletmelerinde, politika hayatında, ve hatta savunma gücünde dahi başarı nisbetini düşürecek, o ulusun hayatını muhakkakki tehlikeye sokacaktır.

İlim, bir mantarın yerden fışkırması gibi durup dururken kendiliğinden doğmaz, onun doğma ve gelişme imkânlarının hazırlanması ve işler hale getirilmesi elzemdir. Bir anda iki ayrı unsurmuş gibi göze çarpan teknik ve ilim birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Teknik, ilmin pratiğe aktarılmasıdır. Ancak en iyi ilmi imkânlarla gelişmiş bir eleman, tekniği en iyi tatbik edecek bir kimsedir. Bu hakikatin çerçevesinden dışarıda dolaşmak, plânsız bir faaliyetin ta kendisidir. Bulduğumuz yerden, biraz uzaklara bakacak olursak, en iyi tekniğin, yine en iyi ilmin olduğu memleketlerdeki hakimiyetine şahit oluruz. En iyi teknik personelin, en iyi ilim adamlarının elinden çıkmadığını söylemek cehaletini muhakkakki kimse gösteremez. İnkişafında geri kalmış ülkelerin, ileri memleketlerdeki öğrenim için gönderdikleri öğrenci sayısı, o memleketin bu yöndeki karakterinin bir aynasıdır.

İlim denilince, muhakkakki yalnız tatbiki bilimler kastedilmemektedir. Her ilmin teorik ve pratik kısmı mevcuttur, asla yalnız tek başına tatbiki bilimleri öne alıp, diğerlerini ikinci plana atmak, başarıya da o nisbette geriletecektir. Bütün ilimler teorik ve pratik yönden birbirleriyle tam bir harmoni içinde, bir canlının bütün organlarının müştereken çalışması gibi çalışırlar. Teknik veya tatbiki ilim yönünden gelişen fertlerin o nisbette de teorik yönden tatmin olma ihtiyaçları artacaktır. Bu artış zamanla bir su baskının etrafa yayıldığı gibi topluma dağılacaktır. Şu halde ilim kollarının hep beraber, müşterek bir harmoni ve tempoya tabi olarak çalışmaları, o memleketin başarıya gidişine işaret olacaktır. Belki finansiyel yönden idarecilerin karşılaşacakları güçlükler neticesi, acaba hangi ilmin ve tekniğinin hemen önden tatbiki zaruridir, gibi bir sual bizimde temas etmemiz elzem olan hususdur. Uluslar tekniğin

tatbikatını öne almışlar, fakat en kısa bir süre sonra diğerlerini ona paralel olarak geliştirmişlerdir. En ideali muhakkakki hepsinin müştereken yürütülmesidir.

Bizim esas konumuz işletme yüksek mühendisliği olup, daha ziyade bunun zaruretini ortaya koymaktır. İnhisarcılık zihniyetinin hakim olduğu ülkelerde, bir çok ilim yuvalarının ve onların yetiştirdiği elemanların, o memleket için ikinci derecede bir duruma düşmüş olması, ilerlemenin baltalanması demektir. Böyle bir düşünüş, bu egoizm muhakkakki o ülke için tam bir tehlikedir. Bir ünvan, bir rütbe o ferdin çalışma cesaretini arttırdığı gibi, başarılı olabilmek için, düşünme ve çalışma gücünü de kamçılıyacaktır. Böyle yüksek tahsil ünvanları, rütbelere, madalyalar muhtelif titriler asaletin timsalidir.

Manen bu duruma gelen insanlarda ona layık olma gayret sarfedeceklerdir. Layık oldukları titrilerden onları uzak tutmak, onların başarılarını azaltmak, ve müesseseler arasında, ünvanlar arasında büyüklük, küçüklük farkları yanında karşılıklı birde çekememezlik ruhunu doğuracak, dolayısıyla mücadele memleket davaları değil, fert dedikodularına dönecektir. En basit bir mısali, köy ağasının Millet Vekili olması halinde ilk işi giyim, kuşam toplum yaşayışlarına ayak uydurmaya kendini zorlaması, bu yetkinin verilmesiyle lâayık olduğu gibi çalışmak isteklerinin artması, halinde görürüz. Vaktiyle kravat dahi takmayan bu şahıs, bir mesuliyetin kontrolü altında kravatlı, sözüne ve çalışmasına dikkat eden bir şeyler yapmak için uğraşan kimse olur. Bu duygu, tahsil seviyesi ne olursa olsun, herkesde hakimdir ve insan olarakda değişmez. Ahlâken zayıf olanlar bunun dışındadırlar.

Titrilerin tevziinde gerekli esasların önceden hazırlanması, ve ferde o titri tevzii edilirken, ona lâayık olduğu, ona hak kazandığı o mesuliyetin altında çalışacağı duyurulmalıdır. Bu kanun gereğince, öğrenim müesseseleri ünvanları ancak öğrenime göre vermek zorundadırlar. Buna hak kazanıp lâayık olduğu bu ünvanı alamamak, lâayık olmadan almak kadar tehlikelidir. Bu ünvanların verilişlerinde, aynı müesseselerin muhtelif memleketlerdeki programlarının tetkik edilmesi, memleket bünyesinde nazarı itibare alınarak harekete geçilmesi lâayım gelir. Memleketin bünyesinin icaplarına göre yürümek mecburiyetindeyiz, ve tatbikattada bazı programların toleranslı veya diğer memleketlerden farklı olarak tatbik edilmesi elzem olduğunu unutmamalıyız.

Kurulmuş olan öğrenim müesseselerinin, programlarını, dünyanın ilerleyişine ayak uydurması, değiştirmesi ve hatta tedrisatına son vermesi dahi günün icaplarındanadır. Bir öğrenim müessesesi böyle kurulur ve ilânihaye aynı sistemde öğrenimine devam edemez, günün icaplarına ayak uydurması lâzım gelir. Meselâ şimdi Budapeşte'de ilmin ve tekniğin ilerlemesi neticesi, günün icabı olarak bir Tıp Üniversitesinin kurulmasına o memleketi zorlamıştır. Orada tıp tahsili çeşitli fakültelere ayrılmış, mezunlarının çalışma sahalarında buna göre değişmiştir. Teknik Üniversitelerde veya Teknik Fakültelerde yeni yeni bölümlerin açılması ilim ve tekniğin bugünün icaplarına ayak uydurmasından ileri gelmektedir. Aynı hal tatbiki bilimlerin haricindeki öğrenim yuvalarında aynen görülmektedir.

Klâsik olarak bildiğimiz bugünkü mühendislik şubelerinden inşaat, elektrik, ziraat, makina, su gibi branşlardan başka, seyahat ve turizm, trafik, teknoloji, işletme, iktisat, ticaret, petrol, metroloji, fizik, jeoloji, matematik gibi müesseseler ayrı mühendislik şubeleri olarak ortaya çıkmıştır. Zamanın ihtiyaçları ilmin ve tekniğin ilerlemesine tâbidir ve bunları istemektedir.

Bilhassa teknik yönden gelişmek mecburiyetinde olan ülkelerin, en mühim davası tatbik edilen tekniğin işletme zorluğudur. Dört-başlı mamur olmıyan bu ülkeler için, işletmek, kurmaktan çok daha mühimdir. Kurulup, birkaç sene sonra zarar etmek tehlikesi tatbikatta sık sık gözümüze çarpmaktadır. Kurmak bir döviz meselesi, fakat işletmek en zor ilim ve ince bir sanattır. Öyle bir sanattır ki, onu herkes becerememektedir. En geri kalmış ülke dahi, parasını öder her türlü makinaları ve fabrikaları taşır, kurar, işletmeye açabilir. Fakat işletme tekniği, onun zaman ilerleyişine göre değişen sırrı, güçlüğün en mühimidir. İşletme bir ehliyet, teorik ve teknik bilgi ve bir siyaset meselesidir. Bunları kendisinde toplıyamamış, bunlarla mücehhez olarak yetişmemiş eleman, bir müessesenin başına işletme mühendisi olarak, işletme müdürü olarak oturtulmuş ancak senbolik müdürdür. Müessese değişmeden kendisine has kurulduğu andaki temposuyla süratini değiştirmeden yürümesine devam eder.

İleri ülkelerdeki başarı, işletme ehliyetine hakim, işletme gibi çok hassas ve çok politik bir bilgiye hakim kimselere, produksiyon

yapan müesseselerin tesliminden sonra meydana çıkmıştır. İşletmenin başarısı, produksiyonun artması, kalitenin yükselmesi, en iyi pazarlarda en iyi sürümlü olarak satılmasıdır. Belki çok basit olarak «İşletmeci en iyi yapan ve satandır.» tarzında ifade edersek, bir ülkenin en ağır yükünün bunlara yüklenmiş olduğunu görürüz. Çünkü bugünkü dünya ve dünya politikası bir ekonomi mücadelesinden başka birşey değildir.

Bu kısa girişten sonra, memleketimizin şiddetle ihtiyacı olan işletme yüksek mühendisliği müessesesine geçmemiz yerinde olur. İleri memleketlerde, bugün endüstrinin en otoriter personeli kayıtsız ve şartsız işletmecidir, işletme yüksek mühendisidir. Diğer bilimlerin yanbaşıında, bütün teknik bilimlerle mücehhez olan bu mühendis, endüstri memleketlerindeki inkişafda en mühim rolü oynamaktadır. İşletme yüksek mühendisi işletmenin, iktisadın teknik ile birleşmesinden meydana gelmiş, devrin en önemli teknik elemanıdır. İyi bir iktisatçı olduğu kadar iyi bir matematikçidir, iyi bir diplomattır, ve hatta iyi bir hijyen mütehassısıdır.

Bunlar nasıl yetişirler: İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri, bu nevi Kollejler, Üniversiteler bu öğrenim imkânını sağlar ve bu elemanları yetiştirirler. Öğrenim programlarında diğer derslerden başka teknik desler olarak o Akademi veya işletme fakültesinde teknoloji enstitülerinin hacimleri genişletilerek şu dersler okutulur.

- 1 — Organik Kimya ve Organik Teknoloji
- 2 — Anorganik Kimya ve Anorgatik Teknoloji
- 3 — Mekanik
- 4 — Zirai Teknoloji ve Gıda Maddeleri Teknolojisi
- 5 — Hijyen ve Mikrobiyolojik Teknoloji
- 6 — Formakolojik Teknoloji
- 7 — Plân ve Proje

8 — Bunların yanında diğer İnşaat, Şehircilik, Makina, Elektrik, Isıtma gibi diğer muhtelif mühendislik derslerindende bir kısım okutulur.

Öğrenci bu disiplinleri üç sene okur ve tatbik eder. Öğrenim süresinde bu durumda aşgâri on sömestre yani beş yıldan aşağı düşmez. Mezun elemanlara işletme yüksek mühendisi ünvanı ile diploma verilir. Bunlar ihtisas ve doktora yaparak doktor mühendis ünvanınada erişirler.

Kanaatımızca böyle bir öğrenim yuvasının açılması için, en uygun yer Akademilerdir. Bilhassa Eskişehir Akademisinin işletme alanına önem vererek işletme bölümü halinde çalışması, onun bünyesine teknik dersleri ilâve ederek yüksek mühendislik laline dönmesi çok idealdir. Halen Teknoloji Enstitüsünü kurarak inşasına geçmiş olan Eskişehir Akademisi, böyle ufak bir program ve sömestre tadilâtıyla, memleketin en zaruri ihtiyacına cevap vermiş olacaktır.

Arzu ve temennilerimiz, uzun yıllar muhtelif ileri memleketlerdeki tecrübelerimize istinâden, memleketimizin kalkınmasında temel taşı olan teknik bir işletmecinin yetiştirilmesidir.